

основные резервы увеличения производства льна-долгуна в сельскохозяйственных организациях Витебской области. Элементы научной новизны заключаются в выявлении и обосновании практических возможностей использования новых отечественных и зарубежных сортов льна-долгуна для льнозаводов Витебской области Республики Беларусь.

Ключевые слова: лен, резервы, эффективность, производство, сорт, технология.

Abstract.

Korolevich N.G., Oganezov I.A. The main reserves for improving the efficiency of flax-fiber production in the Republic of Belarus.

The purpose of the research is to develop scientifically-based proposals for improving the efficiency of flax-fiber production, taking into account the characteristics of the main flax plants in the Vitebsk region of the Republic of Belarus. Research methods: abstract logical, monographic, computational-constructive, economic and statistical. On the basis of the laboratory-field and economic tests and research in the Dubrovensky flax plant of the Dubrovensky district of the Vitebsk region, the main reserves of an increase in the production of flax in the agricultural organizations of the Vitebsk region were identified. Elements of scientific novelty consist in identifying and substantiating the practical possibilities of using new domestic and foreign varieties of flax for flax plants in the Vitebsk region of the Republic of Belarus.

Key words: flax, reserves, efficiency, production, variety, technology.

УДК 338.432

**ФАКТОРИ СТАЛОГО РОЗВИТКУ ЕКОНОМІКИ
АГРАРНОГО СЕКТОРУ**

**КРАВЧЕНКО Ю.М., К.Е.Н., СТ. ВИКЛАДАЧ,
АНТОЩЕНКОВА В.В., К.Е.Н., ДОЦЕНТ,
ХАРКІВСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ ТЕХНІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
СІЛЬСЬКОГО ГОСПОДАРСТВА ІМЕНІ ПЕТРА ВАСИЛЕНКА**

Постановка проблеми у загальному вигляді. Прискорення інтеграційних процесів розвитку світової економіки, глобалізація ринків, зростання конкурентної боротьби та загострення кризових явищ зумовили необхідність переходу на нову модель господарювання, основою якої стала концепція сталого розвитку. Для концепції сталого розвитку характерне збалансоване вирішення проблем економічної та соціальної сфер із одночасним вирішенням проблем навколишнього природного середовища для забезпечення життєдіяльності майбутніх поколінь. Така концепція передбачає антропоцентричний варіант забезпечення потреб людства. Масштаби даного кола проблематик

мають загальносвітовий характер, проте вони вирізняються особливостями в окремих сферах та сегментах суспільних відносин. Саме стан розвитку аграрного сектора виступає визначальним чинником економічної та соціально-політичної стабільності суспільства. Аграрний сектор має величезний потенціал і володіє суттєвими резервами і саме він визначає соціально-економічні умови життя людей і є споживачем великих обсягів матеріально-технічних ресурсів. Сталому розвитку притаманні загальні риси системи в цілому, а також особливості, що характеризують своєрідність та необхідність дослідження аграрного сектору.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Теоретичні та практичні питання сталого розвитку з урахуванням особливостей в аграрному секторі поглиблено аналізують Барановський В.А., Мельник Л.Г., Лісовий А.В., Лопатинський Ю.М., Онегіна В.М., Попова О.А. та багато інших науковців.

Формулювання цілей статті. Метою статті є визначення основних факторів та складових для забезпечення сталого розвитку аграрного сектору

Виклад основного матеріалу дослідження. Останнім часом теорія сталого розвитку набуває все більшого значення. Цю теорію було оприлюднено в квітні 1987 р. Міжнародною комісією з навколишнього середовища і розвитку та було сформульовано поняття «сталого розвитку». Генеральна Асамблея ООН на Конференції з навколишнього середовища і розвитку у Ріо-де-Жанейро в 1992 р. схвалила висновки і рекомендації міжнародної комісії [3], що відображені у програмі «Порядок денний на XXI сторіччя», прийнятій представниками 179 держав, яка і є глобальною програмою формування нового типу сталого розвитку.

Сутність теорії сталого розвитку полягає у забезпеченні гармонійного розвитку національного господарства, що сприяє економічному та соціальному зростанню; в центрі уваги є людина, що своєю діяльністю максимально орієнтує на досягнення гармонії з природою; несумісність та недопустимість революційних катастрофічних змін.

Поняття «сталий розвиток» ще знаходиться в процесі розвитку, так як його необхідно розглядати як категорію, що має складний, багатоаспектний, багаторівневий і суперечливий характер. У фаховій літературі існує безліч трактувань поняття «сталий розвиток». Українські науковці пропонують наступні визначення цього поняття.

Барановський В.А. під сталим (гармонійним, збалансованим) розвитком розуміє розвиток, який забезпечує певний тип рівноваги, тобто баланс між його соціально-економічними та природними складовими, рівновага і збалансованість повинні лежати в основі такого розвитку регіонів [1].

Мельник Л.Г. розглядає стійкий розвиток як перманентне відтворення динамічної рівноваги (стану гомеостазу) з періодичною зміною його рівня, за якого відбувалося б постійне вирішення суперечностей між внутрішніми компонентами системи, а зміна параметрів біосфери не виходила за межі катастрофічних (фатальних) для системи трансформацій. Автор наголошує саме на вживанні поняття «стійкий розвиток», а не «сталий розвиток», так як стійкість є саме тим рівноважним станом, що підтримує добробут людини та суспільного ладу [7].

Лісовий А.В. визначає сталий розвиток, як напрям світового економічного зростання, при якому забезпечується якість життя громадян, який з одного боку опирається на сучасні досягнення науково-технічного прогресу, що задовольняють його поточні потреби, але по своїй дії на навколишнє середовище не загрожують майбутнім поколінням, з другого боку, забезпечується якісне зростання по рівнях матеріального, житлово-побутового, соціального забезпечення, охорони здоров'я, екологічної та особистої безпеки [4].

Сталий розвиток визначається як процес гармонізації продуктивних сил, забезпечення задоволення життєво необхідних потреб всього суспільства, одночасно зберігаючи й поетапно відтворюючи природне середовище, для забезпечення умовами життя людей майбутніх поколінь.

Світова економічна наука та накопичений досвід розвитку високорозвинених суспільних формацій стверджують гостру необхідність забезпечення сталості. Концепція сталого розвитку має на меті гармонізувати зростання економічних, екологічних та соціальних параметрів. Особливо потребує сталості аграрний сектор, який являє собою специфічне, особливе середовище життя та підприємницької діяльності.

У визначеннях сталого розвитку в контексті аграрного розвитку, сформульованих у матеріалах сесії Продовольчої та сільськогосподарської організації ООН (ФАО) в Римі в 1996 році, зазначено, що головним завданням Програми сталого сільського господарства та сільського розвитку є підвищення рівня виробництва продуктів харчування та забезпечення продовольчої безпеки населення.

Для вирішення цих важливих завдань необхідно створити та підтримувати освітні ініціативи, стимулювати практичне впровадження економічних інновацій і сприяти розвитку нових технологій, забезпечуючи у такий спосіб стабільний доступ до продуктів харчування, відповідно до потреби людини в поживних елементах; доступ до них для бідних груп; розвиток товарного виробництва; скорочення безробіття та підвищення рівня доходів в цілях боротьби з бідністю; управління природними ресурсами та захист навколишнього середовища [10].

Лопатинський Ю.М. сталий розвиток аграрного сектору розглядає як здатність суб'єктів господарювання безперервно рухатися та підтримувати раціональну пропорційність між чинниками відтворення і необхідними темпами розвитку в умовах невизначеності й мінливості зовнішнього середовища як тепер, так і в майбутньому, беручи до уваги при цьому відповідальність щодо створення належних соціальних умов і попередження забруднення довкілля [5].

Український науковець О.Л. Попова розглядає сталий розвиток в контексті розвитку агросфери та визначає його як системні, орієнтовані на інтереси і потенціал людини, соціуму й суспільства загалом адаптивні за природою та якісні за суттю цілеспрямовані зміни, що супроводжуються підвищенням еколого-економічної ефективності, соціально-економічної прогресивності та екологічної стійкості як щодо попередніх інваріантних станів, так щодо досягнення раціональних моделей сталості на різних етапах еволюційного розвитку [9]. Викладене дозволяє зробити висновки, що сталий розвиток аграрного сектора варто розглядати як здатність суб'єктів господарювання безперервно та динамічно підтримувати раціональну пропорційність між чинниками відтворення та необхідні темпи його розвитку в умовах невизначеності та мінливості зовнішнього середовища з метою постійного задоволення потреб населення у продуктах харчування і товарах народного споживання, що виробляються з сільськогосподарської сировини як в теперішньому часі, так і в майбутньому, враховуючи при цьому відповідальність щодо створення необхідних соціальних умов і попередження забруднення навколишнього середовища.

З організаційного погляду сталий розвиток економічної системи повинен задовольняти три головні умови: економічну заможність (основа сталого розвитку – це ефективна економіка), екологічну сталість (забезпечувати рівновагу екосистеми); соціальну сприятливість (задовольняти культурні, матеріальні та духовні потреби населення).

Як відомо, модель сталого розвитку характеризується збалансованим вирішенням проблем економічної та соціальної сфер із одночасним вирішенням проблем навколишнього природного середовища, збереження сприятливого стану якого є необхідною умовою для забезпечення життєдіяльності сучасного та майбутнього поколінь людства.

Забезпечення соціально-привабливих та екологічно-безпечних умов життя у сільській місцевості є важливою передумовою підтримання та збереження миру та злагоди в суспільстві та умовою виходу з економічної кризи суспільства та його сталого розвитку.

Для аграрного сектору характерні наступні особливості: слабкий розвиток інфраструктури, велика залежність від природно-кліматичних умов, використання землі як обмеженого ресурсу, низький рівень оплати праці, сезонність робіт, великий розрив у часі від фінансових та трудових затрат до отримання доходу, великі ризики тощо. Сукупність таких факторів призводить до меншої стійкості аграрного сектору в порівнянні з іншими секторами національного господарства. Фактори, що впливають на аграрний сектор умовно поділяються на зовнішні та внутрішні.

Вирішальну роль на формування сталого розвитку аграрного сектору відіграють такі зовнішні фактори як: економічна ситуація в країні, наростання кризи доходів, зміна в розподілі доходів населення, величина й доступність кредитів, зростання цін на енергоресурси; доступність ресурсів; конкурентне середовище; розвиненість внутрішнього попиту; державна підтримка; розвиток ринків збуту; інституційне середовище; державна науково-технічна політика; інвестиційний клімат; цінова і податкова політика; природні умови; стан навколишнього середовища та природних ресурсів.

Наведена група факторів є однією із найголовніших умов функціонування та розвитку аграрного сектору, через те що прямо впливає на ефективність діяльності суб'єктів господарської діяльності та регулює внутрішні чинники стимулюючи або стримуючи їх.

На сталий розвиток аграрного сектору впливають і внутрішні фактори: наявність висококваліфікованих менеджерів, здатних приймати оптимальні управлінські рішення, забезпечення сільськогосподарського виробництва кваліфікованими кадрами, інвестиційна активність, інновації.

Основним важелем сталого розвитку аграрного сектору є економічна складова, а саме конкурентоспроможність аграрних підприємств, підвищення якості продукції, застосування новітніх

технологій, стимулювання випуску екологічної продукції, що відповідатиме світовим стандартам.

Лопатинський Ю.М., окреслюючи перспективи удосконалення складових економічного регулювання у реалізації принципів екологізації вітчизняної системи аграрного господарювання, робить висновки про важливість процесів поєднання економічних та екологічних регуляторних механізмів у створенні «досконалого» агроекологічного продукту, та акцентує увагу на значних можливостях інституцій державного регулювання та ринкового саморегулювання при розв'язуванні поточних завдань та стратегічних принципів національної концепції сталого розвитку, а саме: подоланні існуючих невідповідностей на рівні окремих суб'єктів аграрного господарювання та дієвому вирішенні екологічних проблем (в окремих випадках масштабних загроз), що супроводжують розвиток сільського господарства України з обов'язковістю попередження загрозливих ситуацій через урегулювання природоохоронних відносин та ресурсозберігаючих технологій у формі екологічного аудиту, екологічних фондів природокористування, переходу на нові засади збалансування економічних, а саме підприємницьких інтересів та екологічних пріоритетів в економічно обґрунтованих формах – структурних змінах аграрного господарювання та підвищенні інвестиційної привабливості вітчизняних аграрних підприємств, значних перспективах екологічно орієнтованого менеджменту, маркетингу, формування ринку екологічно безпечної аграрної продукції тощо [6].

Онегіна В.М. зазначає, що забезпечення орієнтації інновацій на сприяння сталості, потребує інтеграції цілей та індикаторів сталого розвитку в системах управління агробізнесу та державного регулювання. Впровадження нових сортів та гібридів рослин, порід сільськогосподарських тварин, добрив, засобів захисту рослин і тварин, нових сільськогосподарських машин, технологій обробітки ґрунту, збору врожаю, ґрунтосумішів та систем управління процесами зумовили підвищення продуктивності праці в аграрних підприємствах України, зростання рівня врожайності сільськогосподарських культур та сільськогосподарських тварин [8].

Реалізація на практиці концепції сталого розвитку аграрного сектора потребує визначення головних напрямів, котрі б враховували економічні інтереси з позицій соціальної відповідальності з урахуванням екологічних аспектів суб'єктів господарської діяльності. В даному контексті можна виділити наступні пріоритети: формування

комплексного підходу на шляху до економічного, екологічного та соціального розвитку; запровадження раціонального та екологічно безпечного землекористування; природно-просторова організація використання ресурсів, яка має на меті забезпечити належні умови для раціонального використання потенційних ресурсних можливостей без порушення екологічної рівноваги для окремих адміністративно-територіальних одиниць та держави загалом; оптимальне поєднання приватних інтересів із суспільними в сфері відтворення природних ресурсів [2, с. 135-141].

Наявність багатьох пріоритетів зумовлює необхідність дотримання системного підходу у їхній реалізації.

Висновки. Отже, концепція сталого розвитку в умовах загострення антропогенного впливу на навколишнє середовище, погіршення економічної, соціальної ситуації в аграрному секторі набула першочергового значення. Забезпечення сталого розвитку аграрного сектору можливе при коригуванні впливів зовнішніх і внутрішніх факторів, а також врахуванні необхідності поєднання залучених складових. Недостатній розвиток соціальної складової стримує розвиток людського капіталу, особливо це стосується аграрного сектору економіки. Формування стратегії сталого розвитку має ґрунтуватися на гармонійному та пропорційному поєднанні взаємопов'язаних складових: економічної, соціальної, екологічної, це забезпечить отримання синергетичного ефекту в усіх сферах та загального гармонійного зростання галузі сільського господарства.

Література.

1. Барановський В.А. Стратегічні аспекти та пріоритети сталого (збалансованого, гармонійного) розвитку / В.А. Барановський // Територія. Сталий розвиток. – 2004. – № 2. – С. 24-31.
2. Буркинский Б.В. Экономико-экологические основы регионального природопользования и развития / Б.В. Буркинский, В.Н. Степанов, С.К. Харичков // ИПРЭИ НАН Украины. – Одеса : Фенікс, 2005. – 575 с.
3. Комиссия по устойчивому развитию. Сайт ООН [Электронный ресурс]. – Режим доступа : <http://www.un.org/ru/development/sustainable/csd.shtml>
4. Лісовий А.В. Сталий розвиток сільських територій: виникнення, сутність, принципи / А.В. Лісовий // Економіка АПК. – 2007. – № 4. – С. 140-145.
5. Лопатинський Ю.М. Складові та пріоритети сталого розвитку аграрного сектору економіки: концептуально-теоретичний дискурс / Ю.М. Лопатинський, О.І. Буринська // Економіка АПК. – 2018. – № 6. – С. 94-102.

6. Лопатинський Ю.М. Детермінанти сталого розвитку аграрних підприємств : [монографія] / Ю.М. Лопатинський, С.І. Тодорюк. – Чернівці : Чернівецький нац. ун-т, 2015. – 220 с.

7. Мельник Л.Г. Основи стійкого розвитку: Посібник для перепідготовки фахівців / Л.Г. Мельник. – Суми : Університетська книга, 2006.

8. Онегіна В.М. Сучасні трансформації в агробізнесі та сталий розвиток аграрного сектору / В.М. Онегіна // Вісник ХНТУСГ: Економічні науки. – Харків : ХНТУСГ. – 2017. – Вип. 182. – С. 36-47.

9. Попова О.Л. Сталій розвиток агросфери України: політика і механізми / О.Л. Попова; НАН України; Ін-т екон. та прогнозув. НАН України. – К., 2009. – 352 с.

10. Promoting Sustainable Agriculture and rural development: Agenda 21 Chapter 14. Rome: FAO, 1996.

References.

1. Baranovskiy V.A. (2004). Stratehichni aspekty ta priorityety staloho (zbalansovanoho, harmoniyного) rozvytku [Strategic Aspects and Priorities for Sustainable (Balanced, Harmonious) Development]. *Terytoriya. Stalyi rozvytok – Territory. Sustainability*, Vol. 2, pp. 24-31 [in Ukrainian].

2. Burkynskiy B.V., Stepanov V.N. & Kharychkov S.K. (2005). *Ekonomyko-ekolohycheskye osnovy rehional'noho pryrodopol'zovannya y razvyt'ya* [Economic and environmental pillars of regional nature management and developing]. Odesa: Feniks, p. 575 [in Ukrainian].

3. Komissiya po ustoychivomu razvytyu [Commission on Sustainable Development]. www.un.org. Retrieved from <http://www.un.org/ru/development/sustainable/csd.shtml>.

4. Lisoviy A.V. (2007). Stalyi rozvytok sil's'kykh terytoriy: vynyknennya, sutnist', pryntsyipy [The sustainable development of rural territories: origin, essence, principles]. *Ekonomika abropromyslovoho kompleksu – Economy of agroindustrial complex*, Vol. 4, pp. 140-145 [in Ukrainian].

5. Lopatins'kiy Yu.M., & Burins'ka O.Í. (2018), Skladskiye i proizvodstvennyye napravleniya agrarnogo sektora ekonomiki: kontseptual'no-teoreticheskiy diskurs [Warehouses and priorities of the steel development of the agrarian sector of economics: conceptual and theoretical discourse] *Ekonomika abropromyslovoho kompleksu – Economy of the agroindustrial complex*, Vol. 6, pp. 94-102 [in Ukrainian].

6. Lopatins'kiy Yu.M., & Todoryuk S.Í. (2015). *Detimanti stalogo rozvytka agrarnogo pdpriemstv* [Determinants of steel development of agrarian enterprises]. Chernivtsi: Chernivets'kiy nats. un-t. p. 220 [in Ukrainian].

7. Mel'nik L.G. (2006) Osnovy stilevogo rozvitka: Posibnik dlya perepodgotovki fakhivtsiv [Founding the development of a development: Provider for retraining fakhivtsiv]. Sumi: Universitets'ka kniha [in Ukrainian].

8. Onegina V.M. (2017), Suchasni transformatsii v agrobiznesi ta stalii rozvytok agrarnogo sektora [Modern transformations in agribusiness and sustainable development of the agrarian sector]. *Visnyk HNTUSG «Ekonomichni nauky»* –

Bulletin of the KhNTUSG «Economic Sciences», Kharkiv: KhNTUSG, Issue 182, pp. 36-47 [in Ukrainian].

9. Popova O.L. (2009), *Stalyj rozvytok ahrosfery Ukrainy: polityka i mekhanizmy [Sustainable development agrosphere Ukraine: policy and mechanisms].* Kyiv, p. 352 [in Ukrainian].

10. Promoting Sustainable Agriculture and rural development: Agenda 21 Chapter 14. Rome: FAO, 1996 [in English].

Анотація.

Кравченко Ю.М., Антощенко В.В. Фактори сталого розвитку економіки аграрного сектору.

В статті розглядаються основні фактори розвитку економіки аграрного сектору в контексті концепції сталого розвитку. Забезпечення сталого розвитку економіки аграрного сектору базується на гармонізації економічних, соціальних та екологічних складових. Посилення глобалізаційних процесів у світі, орієнтація України до європейського простору вимагають дотримання принципів сталого розвитку. Для впровадження цієї концепції в аграрному секторі необхідно врахувати особливості, характерні для галузі. Формулювання та втілення парадигми сталого розвитку допоможе подолати економічну кризу, створити умови для економічного зростання, покращити соціальний добробут населення, зменшити антропогенний вплив на навколишнє середовище.

Ключові слова: сталий розвиток, концепція сталого розвитку, фактори, аграрний сектор.

Аннотация.

Кравченко Ю.Н., Антощенко В.В. Факторы устойчивого развития экономики аграрного сектора.

В статье рассматриваются основные факторы развития экономики аграрного сектора в контексте концепции устойчивого развития. Обеспечение устойчивого развития экономики аграрного сектора базируется на гармонизации экономических, социальных и экологических составляющих. Усиление глобализационных процессов в мире, ориентация Украины в европейское пространство требуют соблюдения принципов устойчивого развития. Для внедрения этой концепции в аграрном секторе необходимо учесть особенности, характерные для отрасли. Формулировка и воплощение парадигмы устойчивого развития поможет преодолеть экономический кризис, создать условия для экономического роста, улучшить социальное благополучие населения, уменьшить антропогенное воздействие на окружающую среду.

Ключевые слова: устойчивое развитие, концепция устойчивого развития, факторы, аграрный сектор.

Abstract.

Kravchenko Yu.M., Antoshchenkova V.V. Factors of sustainable development of the agrarian sector.

The article discusses the main factors of development of the agricultural sector in the context of the concept of sustainable development. Ensuring the sustainable development of the agricultural sector is based on the harmonization of economic, social and environmental components. The

strengthening of globalization processes in the world, the orientation of Ukraine into the European space require adherence to the principles of sustainable development. To implement this concept in the agricultural sector, it is necessary to take into account the peculiarities characteristic of the industry. The formulation and implementation of the sustainable development paradigm will help overcome the economic crisis, create conditions for economic growth, improve the social well-being of the population, and reduce the anthropogenic impact on the environment.

Key words: *sustainable development, concept of sustainable development, factors, agrarian sector.*

УДК: 330.341.1:637.5.031

ЕКОНОМІЧНЕ ОБҐРУНТУВАННЯ ВПРОВАДЖЕННЯ У ВИРОБНИЦТВО М'ЯСОПЕРЕРОБНИМИ ПІДПРИЄМСТВАМИ СИСТЕМИ ВЕТЕРИНАРНО-САНІТАРНИХ ЗАХОДІВ

***КРАВЧЕНКО О.М., к.е.н., доцент,
ХАРКІВСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ ТЕХНІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
СІЛЬСЬКОГО ГОСПОДАРСТВА ІМЕНІ ПЕТРА ВАСИЛЕНКА
РОДІОНОВА К.О., к.е.н., доцент,
ЛУТАНСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ АГРАРНИЙ УНІВЕРСИТЕТ***

Постановка проблеми у загальному вигляді. Згідно із законодавством України [1], харчові продукти повинні відповідати мінімальним параметрам безпеки, встановленим відповідними органами державного контролю. Загально визнана модель НАССР (Hazard Analysis and Critical Control Points – аналіз ризиків та критичні точки контролю) є одним з інструментів досягнення відповідності мінімальним параметрам безпеки. Тому, з метою максимально можливого задоволення потреб внутрішніх споживачів у якісних продуктах харчування та нарощування експортного потенціалу, головною проблемою товаровиробників м'ясної продукції залишається пошук нових технологій у комплексній ветеринарно-санітарній обробці (з метою підвищення якості кінцевої продукції) і економічне обґрунтування доцільності впровадження нововведень.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Питання вимог законодавства України у сфері гігієни харчових продуктів та відповідності законодавству розвинутих країн розглядали Т.М. Чурилова та А.І. Малус [2]. Проблема підвищення якості та безпеки харчової продукції присвячено науковій праці Г.І. Хімичевої